

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

Memorandum 2023-1

De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen

Een validatiestudie

Samenvatting

Memorandum 2023-1

De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen

Een validatiestudie

Samenvatting

L.J.C. Prop
K. Zeijlmans
A.M. van der Laan

Memorandum

De reeks Memorandum omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Samenvatting

Op 1 april 2014 is het adolescentenstrafrecht ingevoerd in Nederland. Hiermee is onder voorwaarden een flexibele toepassing van het jeugd- en volwassenenstrafrecht voor adolescenten die in de leeftijd van 16 tot 23 jaar een delict hebben gepleegd mogelijk geworden. Specifiek betreft het de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen (artikel 77b Wetboek van Strafrecht [Sr.], al langer mogelijk) en de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen (artikel 77c Sr.). Tevens mogen met de komst van het adolescentenstrafrecht feiten gepleegd in de minder- en meerderjarigheid gecombineerd in een zaak worden behandeld door de rechter (artikel 495, vierde lid, Sv.). Voor justitieel beleid, maar ook voor maatschappelijke organisaties en in het kader van het Kinderrechtencomité vanwege het voorbehoud dat Nederland maakt ten aanzien van artikel 40 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, is het relevant te weten hoe vaak gebruik wordt gemaakt van deze flexibele toepassing in het strafrecht.

Omdat de toepassing van het adolescentenstrafrecht niet als zodanig in de registratiesystemen wordt geregistreerd, zijn de schattingen voor aantallen gebaseerd op zogenoemde query's, ofwel zoekregels in de registratiesystemen van het Openbaar Ministerie (OM) en de zittende magistratuur (ZM). Zowel het WODC als de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) maken gebruik van een eigen query voor het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen. Verschillen in de query's leiden ertoe dat het aantal geïdentificeerde zaken waarin sprake is van de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen door het WODC en de Rvdr niet hetzelfde zijn. Het was onbekend welke query zaken het meest nauwkeurig identificeert. Om de verschillen in aantallen geïdentificeerde zaken te kunnen verklaren is daarom ook de query van de Rvdr gevalideerd.

Onderzocht is in hoeverre de query's die worden gebruikt om het aantal toepassingen van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen te schatten, 1) overeenstemmen met de wet en 2) de juiste zaken identificeren. Daarvoor is ten eerste de begripsvaliditeit onderzocht. Hiervoor zijn de query's vergeleken met hetgeen in de wet en memorie van toelichting rondom het adolescentenstrafrecht wordt geschreven over de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen en het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen. Ten tweede is de concurrente validiteit onderzocht door zaken die werden geïdentificeerd door de query's een-op-een te vergelijken met informatie over het toegepaste sanctiestelsel in strafrechtelijke vonnissen.

Uit het onderzoek blijken duidelijk herleidbare verschillen tussen de query's van het WODC en de Rvdr om de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen te identificeren. Verschillen tussen de query's leiden ook tot verschil in het aantal geïdentificeerde zaken door het WODC en de Rvdr. Verder blijkt de onnauwkeurigheid van de identificatie van zaken waarbij sprake is van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen op basis van de WODC-query over de tijd genomen. De mate van onnauwkeurigheid is fors voor de verschillende query's en vraagt om verbetering van de registratie, omdat anders geen adequate schattingen kunnen worden gegeven van de aantallen 16- en 17-jarigen berecht volgens het volwassenenstrafrecht of 18- tot 23-jarigen berecht volgens het jeugdstrafrecht.

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen beschreven.

De definities van de query's stemmen inhoudelijk overeen met de betreffende wetsartikelen en de memorie van toelichting rondom het adolescentenstrafrecht

De query's van het WODC en de Raad voor de rechtspraak om de toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen te schatten verschillen in interpretatie van het adolescentenstrafrecht. Daar waar de query van het WODC strenger en nauwer verwant is aan de toepassing van 77b Sr., is de query van de Rvdr breder en meer conform wijzigingen vanuit de wet rondom het adolescentenstrafrecht. De geïdentificeerde zaken door de query van het WODC betreffen zaken van 16- en 17-jarigen waarbij volwassenenstrafrecht is toegepast (artikel 77b Sr.). De geïdentificeerde zaken door de query van de Rvdr betreffen naast 77b Sr. zaken ook zaken waarbij sprake is van een combinatie van feiten gepleegd in de minder- en meerderjarigheid, conform artikel 495 Sv., vierde lid.

Identificeren van zaken met toepassing volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen minder nauwkeurig dan wenselijk

Uit de vergelijking van zaken waarin volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen zou zijn toegepast op basis van de WODC-query met uitspraken in vonnissen blijkt bij bijna 16% van de zaken sprake te zijn van onterecht geïdentificeerde zaken (fout-positieven). Dat wil zeggen dat waar volgens de WODC-query sprake is van toepassing van het volwassenenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen dat volgens het vonnis niet het geval is. Bij deze zaken was sprake van jeugdstrafrecht of een schuldigverklaring zonder oplegging van straf of maatregel. In de controlegroep (16- en 17-jarigen volgens jeugdstrafrecht) werden geen zaken gevonden waarin toch sprake was van de toepassing van het volwassenenstrafrecht (fout-negatieven). Voor de query van de Rvdr blijkt dat bij bijna 45% van de zaken sprake is van onterecht geïdentificeerde zaken. Bij deze zaken was sprake van de toepassing van het jeugdstrafrecht, schuldigverklaringen zonder oplegging van straf of maatregel en vrijspraken. De zaken die zijn geïdentificeerd door de WODC-query betreffen strafzaken van adolescenten die op minderjarige leeftijd (16- of 17 jaar) een strafbaar feit hebben gepleegd en daarvoor met een volwassenensanctie zijn gesanctioneerd (artikel 77b Sr.). De zaken die zijn geïdentificeerd door de Rvdr-query zijn vooral strafzaken van adolescenten die op minderjarige en meerderjarige leeftijd strafbare feiten hebben gepleegd en daarvoor conform artikel 495, vierde lid Sv. met een volwassenensanctie zijn gesanctioneerd. Ook zijn er aanwijzingen dat de pleegleeftijd in registratiesystemen niet altijd overeenstemt met die op de vonnissen. Met name bij schattingen rondom de flexibele toepassing van sanctiestelsels is betrouwbaarheid van de pleegleeftijd van belang.

Bij 77c Sr. is de onnauwkeurigheid over de tijd toegenomen van 5% naar bijna 12% van de zaken

Het percentage onterecht als 77c geïdentificeerde zaken is over de tijd toegenomen. In een eerdere validatiestudie bleek dat het percentage onterecht geïdentificeerde zaken 5% te zijn, dit is toegenomen tot 11,8%. Hoewel bij 88,2% van de strafzaken echt sprake is van de toepassing van artikel 77c Sr., blijkt de mate van juist geïdentificeerde zaken over de tijd minder nauwkeurig geworden. Mogelijk is door de toename van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen de registratie ervan minder nauwkeurig geworden. Dit vraagt om verbetering van de registratie.

Conclusie

De conclusie is dat de definities in de query's van het WODC en de Rvdr overeenstemmen met de wetsartikelen en de wet rondom het adolescentenstrafrecht.

Wat betreft de toepassing van het volwassenstrafrecht bij jeugdigen is de WODC-query strenger en nauwer verwant met artikel 77b Sr. De Rvdr-query is breder en meer conform wijzigingen van de wet adolescentenstrafrecht. Dit omdat daarin ook artikel 495, vierde lid, Sv. is meegenomen in de query. Dit inhoudelijke verschil leidt tot grotere aantallen bij de Rvdr-query in vergelijking met de WODC-query.

De huidige query's van het WODC en de Rvdr om zaken te identificeren waarin sprake is van de toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen blijken onvoldoende adequaat te zijn.

Bij het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het volwassenstrafrecht bij 16- en 17-jarigen met de query van het WODC dient rekening te worden gehouden met een onnauwkeurigheid van 15,6% en bij de query van de Rvdr met een onnauwkeurigheid van 44,8%. Bij het identificeren van zaken waarin sprake is van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarigen met de query van het WODC dient rekening te worden gehouden met een onnauwkeurigheid van 11,8%. Dat betekent dat er voorzichtigheid is geboden bij het gebruik van de bestaande query's.

Aanbevelingen

De belangrijkste aanbeveling betreft de verbetering van de registratie van de flexibele toepassing van de sanctiestelsels bij 16- tot 23-jarigen door een directe registratie van het adolescentenstrafrecht in de registratiesystemen vanaf het vonnis. Dit vraagt aanpassingen aan het registratiesysteem van de ZM en beschikbare capaciteit bij de registrerende instanties, maar is de enige manier om uiteindelijk te komen tot een nauwkeurige schatting van de toepassing van het adolescentenstrafrecht waarbij niet eens in de zoveel jaren opnieuw een validatie nodig is. Dat betekent wel dat dit een aanbeveling voor op langere termijn is.

Tevens zijn er aanbevelingen voor de query's van het WODC en de Rvdr, afhankelijk van naar welke groep de interesse uitgaat. Indien de interesse uitgaat naar strafzaken waarin sprake is van de toepassing van artikel 495, vierde lid, Sv. dient bij de query van het WODC de maximale pleegleeftijd te worden opgehoogd naar 22 jaar. Indien de interesse uitgaat naar strafzaken waarin sprake is van de toepassing van artikel 77b Sr. dan dient bij de query van de Rvdr een maximale pleegleeftijd van 17 jaar te worden toegevoegd. Verder dienen beide query's schuldigverklaringen zonder oplegging van straf of maatregel uit te sluiten en de query van de Rvdr ook vrijspraken.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl